

CRIMINAL PROCEDURE AND CRIMINALISTICS

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-92-1-84>

СЛІДЧИЙ ЗА СТАТУТОМ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА 1864 РОКУ

Вінниченко В. А.

*аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики
Інституту права*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Головна та важлива роль в кримінальному провадженні відведена слідчому органу досудового розслідування, адже виконання більшості завдань кримінального провадження та можливість реалізації завдань притаманним стадії судового розгляду залежать від якісної професійної роботи слідчого та ефективної взаємодії слідчого з іншими посадовими особами органів державної влади. Характер правовідносин слідчого з іншими державними органами залежить від місця слідчого апарату в системі державних органів та належності слідчого апарату до певної гілки влади. Місце слідчого апарату та ролі слідчого в Україні формувалось історично, що необхідно дослідити для розуміння слідчої правої традиції в Україні та світі. Статут кримінального судочинства Російської імперії 1864 року мав визначний вплив на історичну правову традицію побудови слідчого апарату та вперше на території України ввів посади слідчих.

Питанням кримінального судочинства за Статутом кримінального судочинства Російської імперії 1864 року досліджували наступні вітчизняні та зарубіжні науковці, як: Ю.П. Аленін, С.А. Альперт, М.І. Бажанов, О.В. Баулін, Ю.М. Грошевий, А.Я. Дубинський, М.Ч. Когамов, В.С. Кузьмічов, О.М. Ларін, В.К. Лисиченко, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, В.Т. Маляренко, О.Р. Михайленко, П.П. Михайленко, М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, М.А. Погорецький, С.М. Стахівський, М.С. Строгович, О. Ю. Таторов, В.Т. Томін, Л.Д. Удалова, Ф.Н. Фаткуллін, В.П. Шибіко, М.Є. Шумило та інші. При цьому, зазначені науковці не досліджували питання кримінального

процесуального положення слідчого апарату та слідчого за Статутом кримінального судочинства Російської імперії 1864 року.

Варто зауважити, що історично судовий процес був об'єднаний не було диференціації на кримінальне та цивільне судочинство, розподіл процесів відбувся лише в 1864 році внаслідок судової реформи Олександр II та введення в дію Статуту кримінального судочинства. Так, в часи Київської русі та Галицького Волинського князівства функції здійснення розшуку (слідства) виконував сам потерпілий або його родичі.

В епоху Російської окупації території України до 1860 р. розслідування злочинів у Російській імперії, до складу якої входила частина окупованої території Україна, здійснювалося міською і земською поліцією. У повітах його проводили становий пристав, земський справник і повітовий стряпчий, а також відділення земського суду, що складалося з цих посадових осіб. У містах злочини розслідувалися приватними чи слідчими приставами.

Указом Імператора Олександра II від 8 червня 1860 р. були засновані посади судових слідчих. Відповідно до цього Указу функція досудового розслідування була вилучена в поліції та передана новоствореним судовим слідчим, які проходили службу у лавах Міністерства юстиції. Дана модель організації слідчого апарату була практично випробування та закріплена в Статуті кримінального судочинства 1864 року. Так, статтею 249 Статуту кримінального судочинства було встановлено, що попереднє слідство про злочини і проступки, підсудні окружним судам, проводиться судовими слідчими за сприяння поліції і при спостереженні прокурорів та їхніх товаришів.[1] При цьому, статтею 1034 Статуту кримінального судочинства встановлено, що досудове слідство по державним злочинам провадилось виключно прокурорами судових палат [1].

Кандидати на посаду судового слідчого піддавалися ретельному відбору і повинні були відповідати ряду критеріїв. Так, кандидат повинен бути російським підданим, мати атестат про закінчення вищого навчального закладу виключно за юридичною спеціальністю, або скласти іспити за юридичною спеціальністю, або прослужити при судах не менше 3 років і довести на практиці свої пізнання в юридичній науці.

Крім того, в судові слідчі могли бути прийняті присяжні повірені, які прослужили не менше 10 років і отримали атестат рад присяжних повірених або свідоцтва судових місць про точне і якісне виконання своїх обов'язків.

За клопотанням прокурора або голови судового місця в судові слідчі могли бути прийняті кандидати на судові посади, які досягли двадцяти

п'ятирічного віку, які займалися судовою практикою не менше 4 років і отримали достатній досвід по слідчій частині.

Категорично заборонялося приймати на посаду судового слідчого:

– осіб, які перебувають під слідством за вчинення злочинів або проступків, за які призначалося покарання у вигляді позбавлення волі або більш суворе покарання;

– засуджених до позбавлення волі або більш суворого покарання;

– відбули покарання у виді позбавлення волі або більш суворого покарання і не виправданих судом;

– раніше звільнених з суду або духовного відомства за пороки;

– виключених з середовища товариств або дворянських зборів за рішенням зазначених зборів;

– оголошених неплатоспроможними за наявними борговими зобов'язаннями або перебувають під наглядом у зв'язку з марнотратством.

З метою створення максимально відкритою і доступною для осіб, що відповідають необхідним вимогам, для можливості зайняти посаду судового слідчого було прийнято рішення про необхідність проходження публічного випробування. Призначення на посаду, як і в даний час, проводилося на конкурсній основі.

Судова палата, в якій з'являлася вакантна посада, опубліковувала повідомлення про проведення конкурсу на заміщення вакантної посади слідчого, в якому перераховувалися вимоги до кандидатів. Вказувалося місце і час проведення випробувань.

Членами комісії, яка оцінювала знання і здібності кандидатів, запрошувалися: голова окружного суду, два члена суду, прокурор і викладач правознавства губернського університету або гімназії.

Конкурсантам задавалися питання з історії російського законодавства, чинних законів у різних сферах діяльності, а також пропонувалося вирішити питання з практики. При цьому конкурсант повинен був викласти свою думку не тільки усно, але і письмово, а також довести свою думку у справі в ході диспуту з членами комісії.

За результатами випробувань члени комісії оцінювали виступ кожного і зайняте ним місце серед претендентів. Міністру юстиції для затвердження кандидата передавався весь список учасників конкурсу. Разом з тим, це не зобов'язувало керівництво до призначення будь-кого з учасників. Міністром юстиції на підставі зібраних матеріалів про моральні якості кандидатів і характеристик за попереднім місцем служби віддавалася перевага одному з кандидатів, не обов'язково посів перше місце, або не віддавалася жодному з них з поясненням причин відмови в затвердженні пропозиції судової палати.

У разі якщо випробування не відбулися, або ніхто з кандидатів їх не витримав або не був затверджений міністром юстиції, останнім пропонувалися імператору для призначення на посаду два претендента, особисто відомих міністру.

У результаті судової реформи 1864 року відбулося організаційне роз'єднання слідства і розшукових підрозділів. Належної законодавчої регламентації в той період організаційний зв'язок попереднього розслідування і розшуку не одержав.

Література:

1. Устав уголовного судопроизводства URL: <https://constitution.garant.ru/history/act1600-1918/3137/> (дата звернення 19.10.2020)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-92-1-85>

ЗДІЙСНЕННЯ ЗАТРИМАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Гарасимів О. І.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Ряшко О. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Проблемою затримання, що негативно впливає на діяльність сторони обвинувачення, є нормативне регулювання умови, відповідно до якої дозволяється застосовувати затримання особи за підозрою у скоєнні лише злочину, санкцією якого визначається покарання у вигляді позбавлення волі, що негативно позначається на діяльності сторони обвинувачення.

Незважаючи на гуманізацію суспільних відносин у сфері кримінального судочинства, а також посилення правових гарантій